

## Rozwój społeczno – moralny dzieci w wieku przedszkolnym.

### Wstęp

Rozwój społeczno – moralny jest integralną częścią wszechstronnego rozwoju dziecka. Właściwe kierowanie tym procesem jest jednym z warunków zapewniających prawidłowy i harmonijny rozwój osobowości człowieka. Wielu autorów zajmujących się psychologią dziecięcą uważa, że rozwój społeczno – moralny jest ściśle związany z rozwojem emocjonalnym. Szczególnie wiek przedszkolny charakteryzuje się silną dynamiką procesów emocjonalnych.

Uczucia i emocje dzieci w wieku przedszkolnym są silne, gwałtowne, krótkotrwałe, często nieadekwatne do bodźca, który je wywołał. Przedszkolaka charakteryzuje najczęściej labilność uczuciowa. Okazują one swoje uczucia i emocje, zarówno te pozytywne jak i negatywne, w sposób bardzo spontaniczny i natychmiastowy.

Wiek przedszkolny to okres rozwoju dzieci pomiędzy 3 a 6 rokiem życia i w każdym z tych okresów można zaobserwować inne, charakterystyczne dla danego wieku cechy rozwoju emocjonalnego. Dziecko trzyletnie jest przyjazne, ugodowe i łatwo ulega wpływom, szczególnie osób znaczących. Jego emocje są często obrazem emocji innych, często osób dorosłych.

Dziecko czteroletnie początkowo jest wstydlive, co może być wynikiem braku pewności siebie. Jego zachowanie cechuje obraźliwość, nerwowość oraz upór. Z czasem ten stan ulega zmianie i dziecko zna już kanony zachowań panujące w rodzinie i grupie rówieśniczej. Jeżeli nie ma żadnych zaburzeń w rozwoju emocjonalnym dziecko dość dobrze panuje nad swoimi emocjami. Dziecko pięcioletnie jest już bardzo pewne siebie i lubi to okazywać innym, przez co jego zachowanie często odbierane jest jako zarozumiałe. W swoich działaniach chce być postrzegane jako najlepsze, lubi się popisywać. W stosunkach z rówieśnikami jest jednak przyjacielskie i otwarte, choć czasami stosuje groźby w celu osiągnięcia własnych celów. Pięcioletek potrafi już dość dobrze panować nad emocjami.

Dziecko sześcioletnie charakteryzuje labilność uczuciowa, jego emocje są niestabilne i szybko zmieniają się. Dzieci w tym wieku są bardzo egocentryczne, często mają problemy z zaakceptowaniem porażki. Często ich zachowania są agresywne, pełne buntu i drażliwości, a z drugiej strony są przyjacielskie i potrafią współdziałać z rówieśnikami i są bardzo ciekawe otaczającego je świata.

Wiek przedszkolny to najintensywniejszy okres rozwoju uczuć, rozpoznawania ich

i radzenia sobie z nimi. Taką zdolność rozpoznawania regulowania emocji własnych i innych osób oraz wykorzystywanie uczuć do kierowania myśleniem i działaniem psychologowie nazwali „inteligencją emocjonalną” Daniel Goleman wymienia pięć podstawowych kompetencji emocjonalnych i społecznych związanych z „inteligencją emocjonalną”.

Są to:

- Świadomość (czyli wiedza o tym, co odczuwamy )
- Samoregulacja (czyli panowanie nad emocjami)
- Motywacja (czyli wyznaczanie sobie celów i dążenie do nich)
- Empatia (czyli wyczuwanie uczuć innych osób)
- Umiejętności społeczne (czyli umiejętność panowania nad emocjami oraz współzycie i współdziałanie z innymi ludźmi)

„Inteligencja emocjonalna” nie jest cechą wrodzoną i dlatego należy ją rozwijać.

Rozwijanie inteligencji emocjonalnej u dzieci powinno opierać się na pięciu regułach:

1. Bądźcie świadomi własnych uczuć oraz uczuć innych ludzi
2. Okazujcie empatię i zrozumienie dla punktu widzenia innych osób
3. Pozytywnie radźcie sobie z impulsami emocjonalnymi i behawioralnymi
4. Bądźcie nastawieni na realizację pozytywnych celów i planów.
5. Korzystajcie z pozytywnych umiejętności społecznych w relacjach międzyludzkich.

Zdaniem wielu autorów na kształtowanie się sylwetki społeczno – moralnej dziecka w dużej mierze wpływa rodzina i grupa rówieśnicza. Kontakty interpersonalne dziecka z kolegami w przedszkolu mogą wywoływać pozytywne lub negatywne emocje i uczucia. Ważne jest zatem aby emocje pozytywne wzmocnić oraz aby uczyć dziecko radzić sobie z negatywnymi emocjami.

Najbogatszym terenem do gromadzenia doświadczeń społecznych są zabawy dzieci – grupowe i dowolne. W zabawie dzieci odkrywają system norm regulujących współzycie i współdziałanie w grupie. Zabawa wymaga od dzieci aktywności własnej oraz podporządkowania się regułom i zasadom. W czasie wspólnych zabaw dziecko uczy się okazywać własne uczucia i emocje we właściwy sposób.

Pomoc w tym może przedstawiony poniżej zestaw ćwiczeń i zabaw wzmocniających rozwój sfery emocjonalnej u dzieci.

Zabawy integrujące grupę:

1. Zabawy na powitanie:

- powitanie gestem, słowem, itp.
  - wspólne śpiewanie piosenek na powitanie
  - powitania różnymi częściami ciała,
2. Zabawy służące poznaniu imion:
- zabawy typu: „imię i gest”, „imię i nastrój”, „imię do imienia”, „pociąg imion”, itp.
  - wizytówki
  - „Moje miejsce po prawej stronie jest puste, i zapraszam ...”
3. Zabawy wzmacniające więzi emocjonalne w grupie:
- „Iskierka przyjaźni”
  - Tańce animacyjne.

Zabawy pomagające w poznaniu samego siebie i innych:

1. Zabawa „Niedokończone zdania” – dzieci muszą dokończyć zdanie rozpoczęte przez nauczyciela. Metoda ta pozwala na poznanie szerokiej gamy upodobań, uczyć i reakcji dzieci.
2. Autoprezentacje:
- słowne
  - plastyczne
3. Odgrywanie scenek – dzieci uczą się nowych zachowań, poznają zachowania innych w różnych sytuacjach. Uczą się radzenia sobie ze stresem.
4. „Zabawa w pytania z piłką” – dziecko zadaje pytanie i rzuca piłkę do kolego od którego chciałoby uzyskać odpowiedź.

Zabawy pomagające zrozumieć własne uczucia i emocje:

1. Zabawy pomagające w określeniu własnego nastroju:
- „Smutne i wesołe buzie”
  - „Jak się dzisiaj czuję”
  - „Mapa nastrojów”
  - „Termometr uczuć”
2. Wprawki dramatyczne – wyrażanie własnych uczuć i emocji językiem ciała i słowa w naturalny sposób, bez wcześniejszego przygotowania.
3. Zabawy z emocjami:
- Rundki typu: „Kiedy jestem zły (zadowolony, szczęśliwy, smutny, itp.)...”
  - Rundka: „Co lubię (czego nie lubię)...”
  - „Miny” rozpoznawanie i nazywanie emocji.
  - Granie emocji na instrumentach perkusyjnych.

- Przedstawianie emocji w formie plastycznej.

Agnieszka Knapik

#### LITERATURA:

- Goleman D. „Inteligencja emocjonalna”, Media Rodzina, Poznań 1997
- Guillaumond F. „nauka komunikowania się w grupie przedszkolnej.” Cykady, Warszawa 2000
- Kozłowska A. „Zaburzenia emocjonalne u dzieci w wieku przedszkolnym.” WSiP, Warszawa 1984
- Przedszkolaki Krok Pierwszy, Polska Fundacja dzieci i Młodzieży, Warszawa 1996
- Przedszkolaki Krok Drugi, Polska Fundacja dzieci i Młodzieży, Warszawa 1999